

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTI СТРУКТУРНИХ ПРОПОРЦІЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

(Публікується в рамках НДТ „Структурні трансформації в економіці України:
динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток”)

Затяжна світова фінансово-економічна криза та збільшення зовнішніх дисбалансів світової економіки, що, за прогнозами експертів, збережуться протягом найближчих десяти років, в умовах відкритості та глобалізаційних процесів підвищують ризики збільшення внутрішніх дисбалансів економіки України і її промислового комплексу, зокрема, та актуалізують проблему дослідження нерівноважних станів та збалансування структурних пропорцій економіки країни задля підвищення стійкості до зовнішніх чинників впливу та динамічного розвитку країни.

Дослідженням теорії макроекономічної рівноваги та збалансованості структурних пропорцій економіки присвячені праці відомих закордонних та вітчизняних вчених: Л. Вальраса, В. Парето, А. Маршала, Я. Тінбергена, Дж. Хікса, В. Ойкена, Л. Робінса, Ф. Хайека, М. Кондратьєва, С. Кузнеця, Ю. Яковця, Ю. Яременко, В. Гейця, Б. Кваснюка, Н. Горшкової, І. Крючкової та ін. Теоретичні аспекти інвестування та оцінка ефективності інвестиційних процесів розкриті в працях А.Мертенса, Г. Бірмана, С. Шмідта, П. Фішера та ін. [1-3]. Однак загострення питання гармонізації нерівноважних станів економік, що актуалізуються в умовах фінансово-економічної кризи, піднімає питання погляду на інвестиційні процеси саме під кутом збалансування структури інвестиційних потоків країни.

Метою статті є дослідження динаміки структури інвестицій в основний капітал (ІОК) переробної промисловості країни та динаміки структури прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку країни за видами діяльності; надання обґрунтованих рекомендацій щодо поліпшення структурних компонентів інвестиційних потоків країни в рамках гармонізації нерівноважного розвитку.

Структуризація інвестицій в основний капітал (ІОК) переробної промисловості країни за технологічними секторами (рис. 1) доводить, що пропорційний розподіл технологічних інвестицій *не є оптимальним* для якісного покращення структури переробної промисловості щодо підвищення частки продукції з більшою доданою вартістю, так інвестиції в сектори з низьким та середньонизьким рівнем технологічності становили 67,4% у 2011 р. (2010 р. – 58,9%; 2009 р. – 71,4%; 2006 р. – 83,0%), тобто стійка тенденція, що намітилася протягом 2006–2010 рр., щодо збільшення інвестицій в основний капітал секторів переробної промисловості країни з підвищеним рівнем технологічності, в 2011 р. була нівельована, позитивною залишилася динаміка зростання структурної частки інвестицій в основний капітал високотехнологічного сектору (зростання становить 0,6 в.п. 2011-й до 2010-го).

Виходячи з вищенаведеного аналізу, потрібно наголосити на необхідності збільшення частки інвестицій у сектори з підвищеним рівнем технологічності як таких, що здатні дати значний кумулятивний ефект одразу в багатьох секторах економіки. Отже, зробимо аналіз структури та динаміки ПІІ в економіку України за період 2004-2011 рр. задля виявлення тенденцій інвестування та причин гальмування інвестицій у високотехнологічні сектори, що погіршує якість структурного розподілу інвестування в економіку країни.

Рис. 2 демонструє темпи зростання обсягу ПІІ в економіці України за період 2004-2011 рр. Так, протягом зазначеного періоду темпи зростання коливалися від 186,7% у 2005 р. до 110,9% у 2011 р., при чому останні чотири роки періоду спостерігаємо стійку тенденцію до падіння темпів ПІІ до поперед-

нього року, що обумовлено як затяжними кризовими явищами на світових фінансових

ринках, так і несприятливістю внутрішнього інвестиційного клімату країни.

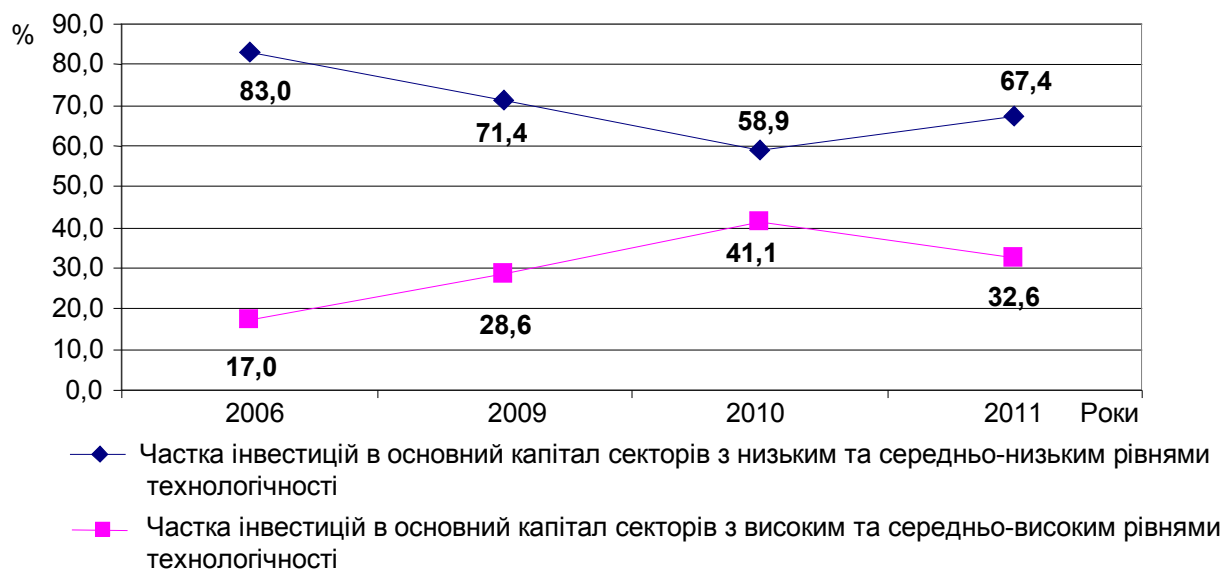

Рис. 1. Структурний розподіл інвестицій в основний капітал переробної промисловості України [4, 5]

Рис. 2. Темпи зростання (зменшення) обсягу ПІІ в економіці України за період 2005-2011 рр., [6]

Потрібно відзначити, що протягом останніх семи років змінилися як структурний розподіл ПІІ в економічні сектори та промислові види діяльності країни, так і їх динаміка. Якщо у 2004 р. п'ятірку країн-основних інвесторів становили США, Кіпр,

Велика Британія, Нідерланди та Німеччина – загалом 52,6% від усіх ПІІ в економіку країни і основною сферою інвестування був промисловий комплекс країни (50% від усіх ПІІ), то у 2011 р. п'ятірку країн-основних інвесторів представляє Кіпр, Німеччина, Нідерланди

ди, Російська Федерація та Австрія – 64,6% від усіх ПІІ і основну сферу інвестування становить фінансовий сектор країни (33,1%

всіх ПІІ), частка ж виробничого сектору скоротилася до 30,9 в.п. (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Структура ПІІ в економіці України за видами економічної та промислової діяльності за основними країнами-інвесторами на 31.12.2011 р., % [6]

Види економічної діяльності	Кіпр	Німеччина	Нідерланди	Російська Федерація	Австрія
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	2,41	0,83	0,39	0,25	0,56
Рибальство, рибництво	0,00	0,00	0,00	0,05	14,74
Промисловість	26,84	71,58	41,78	7,48	0,00
Будівництво	10,10	0,76	19,54	6,07	0,72
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	11,88	3,26	12,74	5,10	5,93
Діяльність готелів та ресторанів	0,91	0,01	0,01	0,97	0,32
Діяльність транспорту та зв'язку	4,86	1,33	4,60	6,83	1,76
Фінансова діяльність	21,74	18,26	9,46	68,62	71,75
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	17,81	3,62	11,42	3,25	3,90
Освіта	0,00	0,00	0,01	0,02	0,00
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,26	0,02	0,00	0,68	0,00
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	3,11	0,33	0,05	0,68	0,31
Види промислової діяльності					
Добувна промисловість	15,84	0,30	8,30	3,94	6,14
Переробна промисловість, з неї:	76,83	99,70	84,63	93,23	60,05
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	18,46	1,28	34,96	22,87	10,40
легка промисловість	0,23	0,45	0,35	0,36	1,25
оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	3,19	0,24	1,13	0,60	1,06
целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	1,27	0,50	1,21	6,07	13,93
виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	11,85	0,00	6,87	0,52	0,00
хімічна та нафтохімічна промисловість	19,66	3,09	17,33	14,92	17,85
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	7,40	4,97	10,52	10,30	29,60
металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	27,13	87,28	26,25	6,98	5,64
машинобудування	9,90	1,92	1,35	31,56	13,99
інші галузі промисловості	0,89	0,27	0,00	5,87	6,27
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	7,33	0,00	7,07	2,79	33,81

Структура ПІІ в економіці України за видами економічної та промислової діяльності за основними країнами-інвесторами на 01.01.2004 р., % [6]

Види економічної діяльності	США	Кіпр	Велика Британія	Нідерланди	Німеччина
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	6,42	1,52	2,87	0,78	2,92
Рибальство, рибництво	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Промисловість	44,12	44,15	45,89	72,91	60,96
Будівництво	5,61	2,45	4,82	0,80	1,46
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	20,34	22,64	15,39	11,00	14,95
Діяльність готелів та ресторанів	8,31	0,45	1,04	0,04	0,09
Діяльність транспорту та зв'язку	5,13	7,93	14,38	3,26	4,61
Фінансова діяльність	4,87	10,33	8,33	2,13	7,95
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	3,66	8,04	5,92	2,41	3,39
Освіта	0,07	0,00	0,07	0,00	0,00
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,42	0,08	0,27	0,00	0,16
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	1,04	2,41	1,03	6,37	3,54
Види промислової діяльності					
Добувна промисловість	6,03	19,06	2,33	0,00	0,25
Переробна промисловість, з неї:	92,24	79,78	97,55	96,42	99,78
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	36,66	23,67	33,64	85,80	24,24
легка промисловість	1,62	0,47	0,92	0,09	5,64
оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	1,21	0,72	0,92	3,22	4,11
целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	0,95	4,25	6,47	0,53	10,78
виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	2,27	0,00	0,89	0,00	0,00
хімічна та нафтохімічна промисловість	6,84	3,12	11,79	5,85	11,21
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,74	3,31	9,53	0,06	24,35
металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	31,94	59,46	9,91	1,33	0,55
машинобудування	8,04	1,98	24,34	1,76	17,91
інші галузі промисловості	8,74	2,64	1,59	0,77	1,20
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	1,73	1,16	0,12	2,15	0,00

Рис. 3 демонструє темпи зростання обсягу ПІІ в реальний сектор економіки України. Зазначимо, що до реального сектору економіки включаються види економічної діяльності, які забезпечують виробництво ринкових товарів та послуг, продаж яких здійснюється за ринковими цінами. До нього, насамперед, слід віднести переважно інститу-

ційний сектор нефінансових корпорацій та виробничу діяльність домашніх господарств у видах діяльності, де здійснюється виробництво товарів та надання послуг виробничого призначення, за класифікацією КВЕД це секції від А до І включно. Графік рис. 3 майже ідентичний графіку рис. 2, що відображає загальну картину інвестування в економіку

країни, тобто кризові явища повною мірою пригальмували темпи приросту ПІІ в реальний сектор економіки країни також. Однак падіння темпів зростання ПІІ, як бачимо з ілюстративного матеріалу, почалося дещо

раніше фінансової кризи, – це 2006 р. для економіки країни загалом і 2007 р. для реального сектору країни, тобто погіршення динаміки ПІІ було обумовлено також несприятливим інвестиційним кліматом країни.

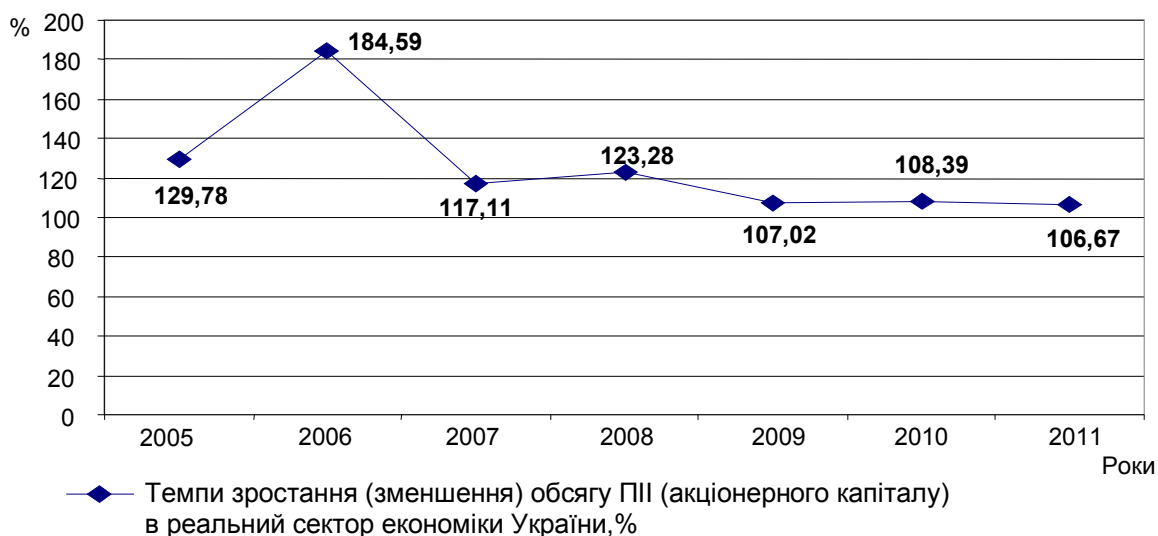

Рис. 3. Темпи зростання обсягу ПІІ в реальний сектор економіки України за період 2005–2011 рр. [6]

Рис. 4 відображає перманентне падіння структурної частки ПІІ реального сектору в загальному обсягу ПІІ економіки України – від 83,16% (2004 р.) до 53,97% (2011 р.). Тридцяти відсоткове падіння ПІІ реального сектору країни за обумовлений період є негативним явищем, що свідчить про обмеженість обігових коштів на розвиток даного

сектору і його виробничої сфери, зокрема. Кошти Кіпру, як основної країни-інвестора за обсягом ПІІ, і відомої офшорної зони, спрямовані переважно у два сектори, а саме: фінансову діяльність та операції з нерухомим майном, отже можуть бути легко виведені в будь-який момент.

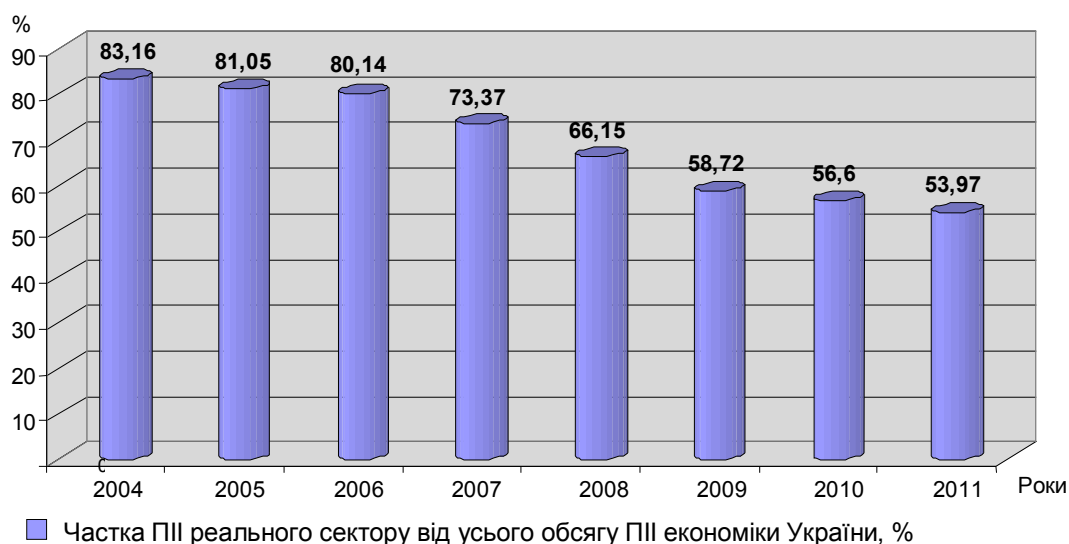

Рис. 4. Структурна частка ПІІ реального сектору в загальному обсязі ПІІ економіки України [6]

Рис. 5 та 6 відображають темпи зростання обсягу та структурну частку ПІІ в секторі переробної промисловості України з рівнем технологічності від середнього до високого за період 2005-2011 рр. На момент 2011 р. частка ПІІ у секторі з підвищеним рівнем технологічності становила п'яту частину від усіх ПІІ у переробну промисловість країни, тоді як у 2004 та 2005 роках дана частка дорівнювала третині усіх ПІІ переробної промисловості країни. Також відстежується

зменшення темпів зростання обсягів ПІІ у вищезазначені сектори протягом 2005-2011 рр. з 125,9% (2005 р.) до 106,9% (2011 р.) з деяким покращенням загальної тенденції у 2010 році. Зменшення структурної частки та обсягів зростання ПІІ у секторі з підвищеним рівнем технологічності є вкрай негативною тенденцією і потребує відповідних заходів щодо покращення структури ПІІ в економіку країни.

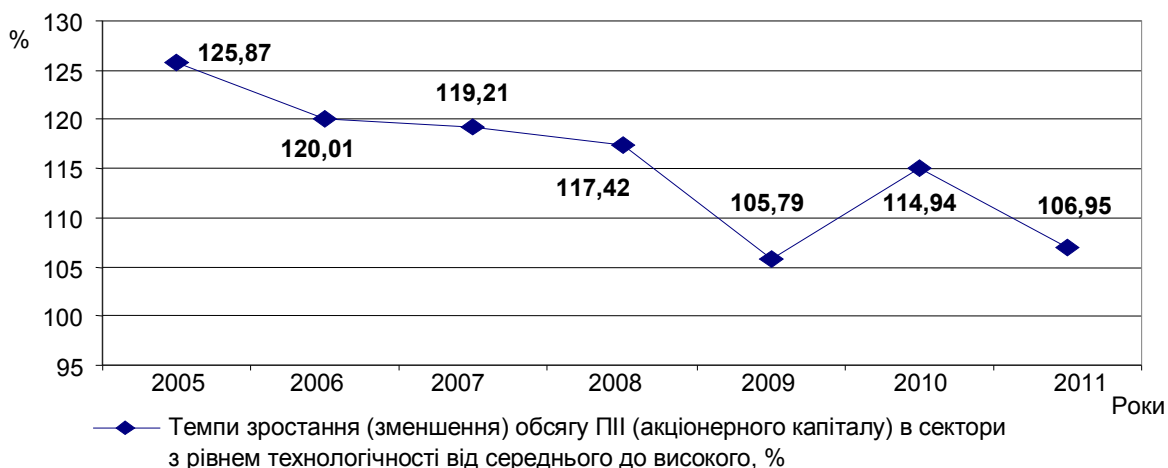

Рис. 5. Темпи зростання обсягу ПІІ в секторі переробної промисловості України з рівнем технологічності від середнього до високого за період 2005–2011 рр. [6]

Рис. 6. Структурна частка ПІІ секторів з технологічним рівнем від середнього до високого в загальному обсязі ПІІ переробної промисловості України [6]

Висновки. Аналіз ПІІ в економіку України протягом 2004-2011 рр. виявив, що їх структура не є збалансованою з точки зору оптимального розподілу:

1. ПІІ в секторі з рівнями технологічності від середнього до високого становлять всього п'яту частину (2011 р.) від усіх ПІІ переробної промисловості, до того ж протя-

гом зазначеного періоду їх частка зменшилася (2005 р. – 1/3 усіх ПП переробної промисловості).

2. Структурна частка ПП в реальний сектор економіки України протягом 2004–2011 рр. зменшилася майже на третину.

3. Значну частку ПП економіки країни становлять кіпрські інвестиції, що загалом спрямовані у фінансову діяльність та операції з нерухомим майном і можуть бути виведені з країни в будь-який момент.

Динаміка темпів зростання ПП в економіку України, яка почала погіршуватися з 2006 р., дає змогу стверджувати, що причиною нестачі ПП на розвиток економіки була не тільки фінансова криза, але й наявний інвестиційний клімат.

Вкрай необхідними є заходи, спрямовані на покращення інвестиційного клімату країни; збалансування структурного розподілу потоків ПП в економіку країни, зокрема збільшення їх частки в сектори з підвищеним рівнем технологічності; збільшення частки ПП у реальний сектор економіки і його виробничу сферу, зокрема; збільшення частки ПП у довгострокові проекти, що має стимулювати продуктивність праці та зайнятість у країні.

Література

1. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт; пер. с англ. под ред. Л.П. Белых. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 631 с.

2. Фишер П. Прямые иностранные инвестиции для России: Стратегия возрождения промышленности / П. Фишер. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 512 с.

3. Мертенс А.В. Инвестиции: Курс лекций по современной финансовой теории /

А.В. Мертенс. – К.: Киевское инвестиционное агентство, 1997. – 416 с.

4. Science, technology and innovation in Europe 2010 edition [Електронний ресурс] / European Commission, p.134. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-10-225/EN/KS-32-10-225-en.pdf.

5. Капітальні інвестиції у 2006, 2009-2011 роках: стат. бюл. [Електронний ресурс] / Держкомстат України. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

6. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності 2012: стат. зб. [Електронний ресурс] / Держкомстат України. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

References

1. Birman, G., Shmidt, S. (1997) *Ekonomicheskiiy analiz investitsionnykh projektov*. Moscow: Banki i birzhi & YuNITI.

2. Fisher, P. (1999) *Pryamyie inostrannyye investitsii dlya Rossii: Strategiya vozrozhdeniya promyshlennosti*. Moscow: Finansy i statistika.

3. Mertens, A., V. (1997) *Investitsii: Kurs lektsiy po sovremennoy finansovoy teorii*. Kyiv: Kievskoe investitsionnoe agentstvo.

4. European Comission. Eurostat (2011) *Science, technology and innovation in Europe 2010 edition*. Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-10-225/EN/KS-32-10-225-en.pdf/ [accessed 23 March 2012].

5. State Statistics Service of Ukraine (2007) *Капітальні інвестиції у 2006, 2009-2011 роках*. <http://ukrstat.gov.ua/>. [accessed 23 March 2012].

6. State Statistics Service of Ukraine (2012) *Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності 2012*. <http://ukrstat.gov.ua/>. [accessed 23 March 2012].

Надійшла до редакції 22.03.2012 р.